

ಶ್ರೀಯಸ್ಸು-ಪ್ರೇಯಸ್ಸು

ಮಾನವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಶ್ರೀಯಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪ್ರೇಯಸ್ಸು ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿವೆ ಎಂದು ಕಲೋಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ತಾನು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ, ಸುಖ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಇರ ಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಪ್ರೇಯಸ್ಸು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವನು ವಿಷಯ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾನೆ; ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ, ಮಾನ, ಅಧಿಕಾರ ಗಳಿಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರೇರಣೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಹಿರ್ಮುಖಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಾರ್ಥಪರನನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಶ್ರೇಯೋ ಮಾರ್ಗ. ತಾನು ಉತ್ತಮ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕು, ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಬಯಕೆಯೇ ಶ್ರೀಯಸ್ಸು. ಈ ಪ್ರೇರಣೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ನಿಷ್ಕಾರ್ಥಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯರು ಪ್ರೇಯೋ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಧೀರರಾದವರು ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಆ ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳುತ್ತದೆ (ಕಠ, ೨:೧-೨).

ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಇವೆರಡೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದವುಗಳೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಪ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ ಕಾಣ ಬೇಕಾದುದು ನಿಜವಾದ ಆದರ್ಶ. ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಶ್ರೇಯೋ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ ಜೀವನ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ಭಾವ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಯಸ್ಸನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಕೇವಲ ಪ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಅನು ಸರಿಸಿದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಜೀವನದ ಅರ್ಥಹೀನತೆಯಿಂದ ನರಳಬೇಕಾ ಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಮೇಣ ಸಮಾಜವೂ ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಯಾರೂ— ಶ್ರೇಯೋ ಮಾರ್ಗಿಯೂ ಕೂಡ—ನೆಮ್ಮದಿ ಯಿಂದ ಇರಲಾಗದ ವಿಷಪೂರಿತ ವಾತಾವರಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಸುಖ ಯಾವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯಕ.

ಸುಖದ ಬಯಕೆ

ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಲ್ಲ ವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾರೂ ಸುಖವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೂ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಕಷ್ಟ

ವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, “ಹೇಗೋ ಜೀವನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ” ಎನ್ನು ತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ಆಂತರಿಕ ದುಃಖವನ್ನು ಮರೆಮಾಚಲು “ಓಹ್, ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದೇನೆ, First class” ಎಂದು ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ “ನಾನು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೇನೆ,” ಎಂದು ಹೇಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ವಿರಳವೇ.

ಅಂದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸುಖವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಖವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡು ತಾವು ಅವರಂತೆ ಸುಖ ವಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೇಳಿಕೆ ಇದೆ : “ನಾವು ಸುಖವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದರೆ ಅದು ಸುಲಭವೇ. ಆದರೆ ನಾವು ಇತರರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಕಷ್ಟ. ಏಕೆಂದರೆ ಇತರರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖವಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ.” ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮಗಿರುವ ಸುಖವನ್ನೂ ನಾವು ಅನುಭವಿಸ ಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ನಮಗಿರುವ ಸುಖವನ್ನು ಗುರುತಿಸ ಲಾಗದಿರುವುದು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ

ನಾವು ಪರಿತಪಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೂ ನಾವು ಅನುಭವಿಸ ಲಾರೇವು ! ನಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದುಃಖವುಂಟಾದರೂ “ನಾನೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ದುಃಖಿ” ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ಇತರರ ದುಃಖದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಹೋಲಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ರೀತಿ ಮಾಡಿದಾಗ ನಮ್ಮ ದುಃಖ ಎಷ್ಟೋ ಹಗುರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸುಖದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ಇತರರೊಡನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡು “ನಾನು ಇತರರಿಗಿಂತ ಸುಖಿ” ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಭಾಷಿತ ವಿದೆ:

ದುಃಖೇ ದುಃಖಾಧಿಕಾನ್ ಪಶ್ಯೇತ್

ಸುಖೇ ಪಶ್ಯೇತ್ ಸುಖಾಧಿಕಾನ್ |

ಆತ್ಮಾನಂ ಸುಖದುಃಖಾಭ್ಯಾಂ

ಶತ್ರುಭ್ಯಾಮಿವ ನಾರ್ಪಯೇತ್ ||

“ದುಃಖದಲ್ಲಿರುವಾಗ ತನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖಿತರಾದವರನ್ನೂ ಸುಖದಲ್ಲಿ ತನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸುಖಿಗಳಾದವರನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕು. ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಶೋಕಸಂತೋಷಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು.”

ಆದರೆ ಯಾವ ಹೋಲಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಪಾಡಿಗೆ ನಾವಿ ದ್ವರೆ ಅದೇ ಸುಖ. ಆಗ ದುಃಖದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಸುಖವಾಗಿರಲು ಸಾಧ್ಯ. ಕಷ್ಟದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ತೀವ್ರ ಗೊಳಿಸುವುದು ಇತರರು ಸುಖವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ.

ಆದರೆ ಅನೇಕರು ದುಃಖವನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸುಖ ದಿಂದಿರುವುದೇ ತಿಳಿಯದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಇತರರ ಪ್ರೀತಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಬಯಕೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಇರುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ನೀಡುತ್ತ ಹೋದಷ್ಟೂ ಅವರ ದುಃಖ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಂತ್ವನವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಇತರರ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಾಯಿಲೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳು ವವರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಏನೂ ಕಾಯಿಲೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೇ ದುಃಖ. ಆ ದುಃಖ ಕಾಯಿಲೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೂರು ಬಗೆಯ ದುಃಖಗಳು

ಮೂರು ಬಗೆಯ ಜನರು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಬರ್ತ್ರಾಂಡ್ ರಸ್ಸೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : ಸಿನ್ನರ್ (sinner), ನಾರ್ಸಿಸಿಸ್ಟ್ (Narsissist) ಮತ್ತು ಮೆಗಲೊಮ್ಯಾನಿಯಕ್ (magalomaniac). ಇಲ್ಲಿ ಸಿನ್ನರ್ ಎಂದರೆ ಮಾಡಬಾರದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಎಂದಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ತಪ್ಪುಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವನ್ನೇ ಪುನರಾವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧಕರು ಕೆಲವು ವ್ರತಾಚರಣೆಯ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಲಾಗದೆ ದುಃಖಪಡುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮೂರು ಗಂಟೆಗೇ ಎದ್ದು ಧ್ಯಾನ ಜಪ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧ ರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿಯೇ ಉಳಿ ಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಅವರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪ ಇರಬೇಕು. ನಾವು ಇತರರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಾರದು. ಸ್ವಾಮಿ ಅದ್ವೈತಾನಂದರು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದು ಧ್ಯಾನಜಪ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ನಾವೂ ಅದೇ ರೀತಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಾರದು.

ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯವರು ನಾರ್ಸಿಸಿಸ್ಟರು. ನಾರ್ಸಿಸ್ಟ ಎಂಬುವವನು ಗ್ರೀಕ್ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮನ್ಮಥನುಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಅವನು ಒಮ್ಮೆ ತಿಳಿನೀರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮಾರುಹೋಗಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರೇಮಿಸತೊಡಗಿದನಂತೆ. ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ಕೇಶಿತ ಕಲ್ಪನೆ ಇರುತ್ತದೋ ಅವರನ್ನು ನಾರ್ಸಿಸಿಸ್ಟ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವರಿಗೆ ಕವನ ಬರೆಯುವ ಪ್ರತಿಭೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಕವನ ಬರೆದು ಎಲ್ಲ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೂ ಕಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. "ನಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಬಾರದೆಂದು ಹಿಂದಿ ನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ಲಾನ್ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸುತ್ತ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಘಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಇಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು "ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಥೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸು ತಿಲ್ಲ" ಅಥವಾ "ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಸಂಸ್ಥೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಅವರು ಗೊಣಗುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ನಮ್ಮ ರಿವಿನ ಕೊರತೆಯೇ

ನಮ್ಮ ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ.

ಇಂಥವರು ಇತರರ ದ್ವೇಷ ಅಸೂಯೆಗಳಿಗೆ ತಾನೊಬ್ಬ ಬಲಿಪಶು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಗಂಟುಮುಖ ಮಾಡಿಕೊಂಡು "ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮುನಿ"ಯಂತಿರುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಾಸ್ತವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. "ದುಃಖದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿರ್ವಚನ ವೆಂದರೆ 'ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ನಿರೀಕ್ಷೆ ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅಂತರವೇ ದುಃಖ' ಎಂಬುದು"—ಎಂದು ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಡ ಬೋನೋ (Edward De Bono) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಜಗತ್ತಿನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಾವು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಮಾಜ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದುದು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯದಿರಬಹುದು. ಇದನ್ನು ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಸಹಿಸಬೇಕು. "ಯಾರು ನಿಂತು ಕಾಯುತ್ತಾರೋ ಅವರೂ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ" (They also serve who only stand and wait) ಎಂಬ ಮಿಲ್ಟನನ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ನಾವು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ದುಃಖಗಳು ಮೆಗಲೊಮೇನಿಯಕ್ಸ್. ಇವರಿಗೆ ಇತರರ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುವ ಹುಚ್ಚು. ಇವರು ತಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಿಲ್ಲದೆ ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರರು. "ಇದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಡು," "ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ"—ಹೀಗೆ ಅವರು ಇತರರ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರಿಕೆ ಇಷ್ಟ. ಎಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾರುಪತ್ಯಗಾರಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶ ವಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಸುಳಿಯುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಇತರರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ದುಃಖದಾಯಕ. ಅವರು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುವವರೇ ಹೊರತು, ಪಾಲಿಸುವವರಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷ. ಅಂದರೆ ಇತರರನ್ನು ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿಡುವುದರಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷ. ಇದರ ಮೂಲಕ ತಾವೂ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುತ್ತೇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಚಿಂತಿಸು ವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳದೆ ಇರುವವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಅವರ ವ್ಯಥೆಗೂ ಕೊನೆಯಿರು ವುದಿಲ್ಲ. ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುವುದೂ ತಪ್ಪಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇತರರಿಂದ

ಸಹಾಯ ಪಡೆಯಬಾರದೂ ಎಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗೌರವಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಯಾಗದಂತೆ ನಾವು ವರ್ತಿಸಬೇಕು.

ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ.

ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ಬಗೆಯ ದುಃಖಗಳಿವೆ: ಅಧಿ ದೈವಿಕ, ಅಧಿಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ. ಅತಿವೃಷ್ಟಿ, ಅನಾವೃಷ್ಟಿ, ಭೂಕಂಪ, ಬಿರುಗಾಳಿ, ಸುಂಟರಗಾಳಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ದುಃಖಗಳು ಅಧಿದೈವಿಕ. ಪ್ರಾಣಿ ಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ದುಃಖಗಳು ಅಧಿ ಭೌತಿಕ. ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ದುಃಖಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಮಗೆ ದುಃಖ ವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು, ಇವೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳು ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶೋಕಕ್ಕೊಳಗಾಗದೆ, ಪರಿತಪಿಸದೆ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಇರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆದು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುಃಖ ಕಷ್ಟ ಮುಂತಾದವು ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠವಾದುವೇ ಹೊರತು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾದುವಲ್ಲ.

ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಕಷ್ಟ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ದೇಹ ಅರೋಗ್ಯವಂತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಸುಖದ ಸ್ಥಿತಿ. ಆದರೆ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾದುದು. ಅದು ದುಃಖದಾಯಕ. ನಮ್ಮ ಆಸೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾದರೆ ಅದು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧಕರ ಪಾಲಿಗೆ ಹಳೆಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು, ಚಂಚಲತೆ ಮುಂತಾದವು ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿ ಸ್ಥಿತಿಗಳು. ಅಂತರಿಕ ಪ್ರತಿಭೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಎದುರಾದರೂ ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಎರಿಕ್ ಫ್ರೋಮ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : "ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೋವ್ಯಾಧಿಯೂ ಮನುಷ್ಯನ ಅಂತರಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತಡೆಯುಂಟಾ ಗುವ ಶಕ್ತಿ ಇವುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷದ ಪರಿಣಾಮ" (Man for Himself, p.222).

ಆದರೆ ಈ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನೂ ಅನುಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮನೋ ಭಾವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಬಗೆಯ ಕಾಯಿಲೆ ಗಳು ದೇಹದ ರೋಗನಿಯಂತ್ರಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ಕಾಯಿಲೆಗಳು ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುಂಠಿಸಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದು. ಆಸೆಗಳ ಪೂರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ವಿಘ್ನಗಳು ಆಸೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಲು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಧಕನು ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟ ಅವನ ಮನಶ್ಚಕ್ತಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದುಃಖದಾಯಕವಾದುದು ಎಂಬುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಸುಖಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ :

ತದೇವ ಪ್ರೀತಯೇ ಭೂತ್ಯಾ ಪುನರ್ದುಃಖಾಯ ಚಾಯತೇ |
ತದೇವ ಕೋಪಾಯ ಯತಃ ಪ್ರಸಾದಾಯ ಚ ಚಾಯತೇ |
ತಸ್ಮಾದ್ಬಿಃಖಾತ್ಮಕಂ ನಾಸ್ತಿ ನ ಚ ಕಿಂಚಿತ್ ಸುಖಾತ್ಮಕಮ್ ||

"ಯಾವುದು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೋ ಅದೇ ದುಃಖವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಯಾವುದು ಕೋಪವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತದೋ ಅದೇ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ನೀಡಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ದುಃಖಾತ್ಮಕವಾದುದಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸುಖಾತ್ಮಕ ವಾದುದಾಗಲಿ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ."

ಕಷ್ಟ ಬೇಕು

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವಶ್ಯಕವೂ ಹೌದು. ಅವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಸುಪ್ತಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸುತ್ತವೆ, ನಮ್ಮ ನರ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತಿ ಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ : "ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ದುಃಖವೇ ದೊಡ್ಡ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ದುಃಖವೇ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಬುದ್ಧಿ ಕಲಿಸಿತೆಂದೂ, ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯವೇ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಕಲಿಸಿತೆಂದೂ, ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಅಂತರಗ್ನಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆಡವಿದುದು ಹೊಗಳಿಕೆ ಅಲ್ಲ, ಪೆಟ್ಟುಗಳು ಎಂದೂ ನಾನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ," (ಕೃತ್ಯೇಣ, ಸಂ.೧, ಪು.೨೯).

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಕಷ್ಟಗಳು ಬರದಿರಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ಬದಲು ಕಷ್ಟ ಎದುರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಕಷ್ಟ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಶೋಚನೀಯ. ವಿಲಾಸಮಯ ಸುಖಜೀವನ ನರಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ದುರ್ಬಲ ಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಇದರೊಂದಿಗೆ ಕಷ್ಟ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯ ಶಕ್ತಿಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಖಸಾಧನಗಳ ಅಧಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಅಧಿಕಗೊಳಿಸುವ ಬದಲು ದುಃಖವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ ಸಂಕಟಗಳು ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾದುದರಿಂದ ಅವು ಜಾಸ್ತಿಯಾದಂತೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಶಕ್ತಿಯ ಕೊರತೆಯೇ ನಿಜವಾದ ದುಃಖ. ಸ್ವಾಮಿ ಯತೀಶ್ವರಾ ನಂದರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡು ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ.

✱

(ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ.)

ನಮ್ಮ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಅರಸಿದಷ್ಟೂ ದುಃಖ ಅಧಿಕವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸುಖ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.